پژوهشنامه خراسان بزرگ

شماره ۴۹ زمستان ۱۴۰۱

No.49 Winter 2023

۱۰۵-۸۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

تحلیل رضایتمندی شهروندان از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی (مطالعه موردی: منطقه شش شهرداری مشهد)

➢ **روح اله اسدی:** استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

➢ **مرضیه صبوری:** دانشجوی کارشناسی‌ارشد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (msabouri.1998@mail.um.ac.ir)

چکیده

عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد جامعه تأکید دارد. شیوه توزیع خدمات و امکانات درنهایت بر رضایت‌مندی شهروندان تأثیر می‌گذارد. از منظر نظریه جان رالز در رابطه با عدالت توزیعی، هیچ نابرابری مجاز نیست مگر این‌که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد. هدف این پژوهش بررسی میزان رضایت‌مندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی و روش گردآوری اطلاعات اسنادی و پیمایشی است. در مرحله میدانی، پس از طراحی پرسش‌نامه در قالب هفت شاخص و ۳۸ گویه، پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ ۰٫۷۳۵ تأیید شد. سپس با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر از شهروندان منطقه شش مشهد مورد پرسش قرار گرفتند و نتایج با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد، شاخص‌های دسترسی، بهداشت، امنیت، خدمات و مدیریت، کمترین و شاخص‌های مبلمان و کیفیت فضای سبز، بیشترین میزان رضایت شهروندان منطقه را به خود اختصاص داده است. اکثریت پاسخ‌دهندگان از تعداد و مکان‌یابی پارک‌ها رضایت ندارند. از منظر نظریه عدالت رالز می‌توان رضایت پایین شهروندان که نشان از توزیع، دسترسی و کیفیت نامناسب پارک‌ها دارد را ناعادلانه نیز تعبیر کرد و منطقه شش مشهد به‌عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار است.

واژگان کلیدی: رضایتمندی، پارک‌های شهری، عدالت توزیعی، جان رالز، منطقه شش مشهد

Abstract

Distributive justice emphasizes the equitable allocation of resources among members of society. The way services and facilities are distributed ultimately affects citizens' satisfaction. From John Rawls' theory of distributive justice, no inequality is permissible unless it benefits the low-income class. The aim of this study is to investigate the level of satisfaction of citizens of District 6 of Mashhad Municipality with urban parks from the perspective of distributive justice. The method of data collection is documentary and survey. In the field stage, after designing a questionnaire in the form of seven indicators and 38 items, its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient of 0.735. Then, using Cochran's formula, 384 citizens of the district 6 of Mashhad Municipality were interviewed and the results were analyzed using SPSS software. The results show that the indicators of access, health, security, services and management have the lowest, and the indicators of furniture and quality of green space have the highest, the level of satisfaction of the citizens of the district. The majority of respondents are dissatisfied with the number and location of parks. From the point of view of Rawls' theory of distributive justice, the low satisfaction of citizens, which indicates the distribution, access and poor quality of parks, can also be interpreted as unfair, and the district 6 of Mashhad, as one of the deprived areas of the city, has less justice in this regard.

Keywords: Satisfaction, urban parks, distributive justice, John Rawls, District 6 of Mashhad

*نویسنده مسئول مکاتبات: (asadir@ferdowsi.um.ac.ir) (۰۵۱۳۸۸۰۵۱۸۷)

مقدمه

افزایش جمعیت و رشد شتابان شهرنشینی در اثر مهاجرت روستاییان، توسعه فیزیکی شهرها را به دنبال داشته است. سرعت این توسعه بیشترِ کشورها را با مشکلات متعدد همچون ازهم‌پاشیدگی نظام توزیع مراکز خدمات شهری و درنتیجه نابرابری اجتماعی شهروندان در بهره‌مندی از این خدمات مواجه نموده است (داداش پور و همکاران،۱۳۹۲: ٦). تضمین مساوی بودن فرصت‌ها و توزیع مکانی عملکردها و دسترسی مناسب به مراکز خدماتی و فعالیتی که نمود عینی و کالبدی آن را می‌توان در کاربری‌ها و سرانه‌های مختلف شهری دید، از مباحثی است که در بحث عدالت و مطالعات شهری، موردتوجه واقع شده است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۲۰). در این خصوص برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران موظف هستند با در نظر گرفتن عدالت در نحوه توزیع خدمات، به شناسایی مناطقی که بهره‌مندی محدود و نامناسبی از خدمات شهری دارند بپردازند و با تخصیص منابع و امکانات در آینده در جهت رفع این تبعیض‌ها گام بردارند (نیری و همکاران، ۱۳۹٦: ٥٦).

پارک‌ها به‌عنوان عنصری تأثیرگذار در شهرها، در سلامت جسمی-روانی مردم و نیز زیباسازی محیط‌زیست اهمیت بسزایی دارند (قبادی، ۱۳۹۱: ۱۳۴). ازآنجایی‌که نحوه توزیع و دسترسی شهروندان به پارک‌ها یکی از فاکتورهای مهم در زمینه ارزیابی خدمات عمومی است (احمدی‌علوی، ۱۳۹۲: ۷۰). بنابراین برابری در دسترسی به پارک‌ها به‌عنوان جزئی مهم در خدمات شهری و از اساسی‌ترین فرایندهای توسعه شهری جهت برنامه‌ریزی عدالت‌محور می‌باشد. بااین‌حال، در بسیاری از شهرها دسترسی به لحاظ محلی متفاوت است؛ به‌گونه‌ای که بعضی محلات از دسترسی نامطلوب نسبت به پارک‌ها رنج می‌برند و باوجود جمعیت بسیار از فضای سبز و پارک به میزان کافی برخوردار نمی‌باشند. آژانس محیط‌زیست اروپا[1] (EEA) در این خصوص اشاره می‌کند زمانی می‌توان گفت شهروندان از دسترسی مطلوبی برخوردارند که در فاصله ۱۵ دقیقه پیاده‌روی به فضای سبز شهری دسترسی داشته باشند و برای این دسترسی فاصله‌ای معادل ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ متر را طی نمایند به این شکل می‌توان گفت دسترسی شهروندان مناسب است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۵).

علاوه بر این، پارک‌های شهری به‌طور گسترده‌ای به ارائه منافع اجتماعی و زیست‌محیطی چندگانه شناخته شده‌اند، اما اغلب در بین گروه‌های اقتصادی، اجتماعی و قومی به‌صورت ناعادلانه توزیع می‌شوند. برای روشن شدن این موضوع منطقه شش شهرداری مشهد به‌عنوان یکی از مناطق کمتر توسعه‌یافته از میان مناطق سیزده‌گانه آن انتخاب گردیده است. این منطقه که در جنوب شرقی شهر مشهد قرار گرفته است با مساحتی برابر ۱۸٦۹ هکتار، هشتمین منطقه به لحاظ وسعت در میان مناطق شهرداری محسوب می‌شود و ازآنجایی‌که جمعیتی بالغ‌بر ۲۳۴ هزار نفر را در خود جای‌داده، به‌عنوان یکی از مناطق پرجمعیت شهر مشهد به شمار می‌آید. این منطقه به لحاظ شاخص درآمدی از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد و با توجه به موقعیت جغرافیایی آن‌یکی از مناطق حاشیه‌نشین مشهد است (URL 1).

ازآنجایی‌که دسترسی به زیرساخت‌های مختلف شهری برای تمامی شهروندان به‌صورت عادلانه و برابر ضروری است و مشاهدات میدانی و مطالعات اولیه نشان از عدم توزیع مناسب پارک‌های شهری در این منطقه داشته است. بنابراین پژوهش حاضر تلاش دارد تا به تحلیل دسترسی شهروندان به پارک‌های شهری در منطقه شش شهرداری مشهد از منظر عدالت توزیعی (با تأکید بر نظریه عدالت جان رالز[2]) بپردازد که در این راستا ادراک شهروندان از شاخص‌های دسترسی و کیفیت پارک‌ها و رضایتمندی آنان موردبررسی قرار می‌گیرد. از این‌رو، پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش عبارت است از میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از دسترسی و کیفیت پارک‌های منطقه شش به چه میزان است؟ و این‌که وضعیت موجودِ توزیع و دسترسی به پارک و میزان رضایت شهروندان با استفاده از نظریه عدالت توزیعی رالز چگونه تحلیل می‌شود؟ برای سؤال نخست این فرضیه طرح شده است: میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش از دسترسی و کیفیت

1. European Environment Agency

2. John Rawls

پارک‌های منطقه شش در سطح پایینی قرار دارد. پرسش دوم نیز با توجه به نظریه رالز تحلیل می‌گردد.

پیشینه پژوهش

دسترسی به یک پارک عمومی منوط به درک فرد از پارک همراه با ویژگی‌های محیط فیزیکی است (Mahmud, 2018: viii). حبیب‌اله فصیحی و همکاران در پژوهشی با عنوان *تحلیل دسترسی به بوستان‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی در شهر ایلام* با استفاده از شیوه‌های آمار توصیفی و تکنیک بافری به‌صورت کمی و کیفی در سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS عدالت فضایی بوستان‌های شهری را در شهر ایلام موردبررسی قرار دادند آن‌ها با تأکید بر شاخص دسترس‌پذیری در میان شاخص‌های عدالت فضایی به این نتیجه دست یافتند که بوستان‌های شهری در ایلام با توجه به استانداردهای تعریف‌شده از توزیع متوازنی برخوردار نیست، به‌طوری‌که تمرکز این بوستان‌ها در نیمه شمالی شهر به‌مراتب بیشتر از جنوب و مرکز شهر بوده است، درحالی‌که یک‌سوم از جمعیت شهر در قسمت جنوبی ساکن و از دسترسی نامطلوبی نسبت به بوستان‌ها برخوردار هستند. فیروز جعفری و همکاران در پژوهشی با عنوان *تحلیل توزیع پارک‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی در شهر بناب* به‌صورت کمی و کیفی و با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، پارک‌های شهری را از منظر عدالت فضایی موردبررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش بیانگر آن بود که توزیع پارک‌ها در این شهر به شکل خوشه‌ای بوده که بیانگر توزیع نسبتاً مناسب پارک‌ها در مناطق مرکزی و شمال شرقی شهر و نامناسب بودن آن در سایر بخش‌های شهری است. حسین حاتمی‌نژاد و همکاران در پژوهشی با عنوان *تحلیل توزیع مکانی-فضایی پارک‌های درون‌شهری آمل با رویکرد عدالت اجتماعی* به‌صورت کمی و کیفی و با استفاده از دو نرم‌افزار SPSS وARC GIS به این نتیجه دست یافتند که عدم توزیع مناسب پارک‌های موجود در سطح شهر موجب کاهش رضایت و مراجعات مردمی به پارک‌ها شده است، ضمن آنکه الگوی پراکنش فضای سبز شهری نیز مناسب نیست. ملیحه هرمزی و همکاران در پژوهشی با عنوان *رضایت شهروندان از پارک‌ها و فضای سبز شهری در بندرعباس* به‌صورت کمی و با استفاده از پرسش‌نامه و تحلیل آن در نرم‌افزار SPSS به این نتیجه دست یافتند که نبود فضاهای سرپوشیده و سایه‌دار، مناسب نبودن فضای بازی کودکان، کافی نبودن فضای سبز، نبود پارکینگ مناسب و مواردی دیگر ازجمله عواملی هستند که باعث کاهش کیفیت پارک‌ها و عدم رضایت شهروندان از پارک‌های شهری شده است. منیرالزمان[1] و همکاران در پژوهشی با عنوان *تجزیه‌وتحلیل رضایت ساکنان از ویژگی‌های پارک‌های شهری در شهر دمام عربستان سعودی* با روشی کمی و از طریق پرسش‌نامه و تجزیه‌وتحلیل آن به روش‌های آماری در نرم‌افزار SPSS رضایت شهروندان را در خصوص پارک‌های شهری موردسنجش قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد که پارک‌های شهری منتخب از نظر شاخص بهداشت، امنیت و دسترسی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و این موضوع موجب عدم رضایت شهروندان از این پارک‌ها شده است.جوزف لیو[2] وکاترین شیائو[3] در پژوهش خود با عنوان *عوامل مؤثر بر رضایت کاربران از پارک‌های شهری در شن ژن چین* با استفاده از روشی کمی و کیفی نظرات مردم را در خصوص پارک‌ها بررسی نمودند. نتایج به‌دست‌آمده به‌وسیله پرسش‌نامه و تجزیه‌وتحلیل آن در نرم‌افزار SPSS بیانگر آن بود که علاوه بر دسترسی آسان به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم در میزان رضایتمندی شهروندان، اندازه پارک، پوشش گیاهی، امکانات تفریحی، جلوه بصری چشم‌انداز، نگهداری از امکانات و گیاهان و تمیزی محیط، مجموعه‌ای از عوامل اصلی هستند که بیشترین میزان تأثیر را در رضایت از پارک‌های شهری توسط شهروندان به خود اختصاص می‌دهد. میشل تلال[4] و همکاران در پژوهش خود با عنوان *دسترسی بازدیدکنندگان از پارک‌های شهری پورتلند و اورگان* به شکل کمی و کیفی و با شیوه مصاحبه از شهروندان و مشاهده میدانی، اطلاعات را جمع‌آوری نمودند. نتایج حاصل از پژوهش آنان بیانگر آن بود که ۷۹ درصد از شهروندان دسترسی به پارک‌ها را مورد انتقاد

1. Maniruzzaman
2. Liu
3. Xiao
4 .Talal

قرار داده و برای بهبود دسترسی به پارک‌ها موافق به ایجاد تغییر و تحولاتی در مسیر پارک‌های موردنظر بودند. سیکانیا باسیو[1] و همکاران در پژوهش خود با عنوان *برداشت بازدیدکنندگان پارک از دسترسی به پارک‌های شهری در هند و مزایای آن* با استفاده از روش‌های کمی و کیفی و با تکیه‌بر مصاحبه از شهروندان چهار پارک را به‌طور تصادفی انتخاب نمودند. نتایج بیانگر آن بود که پارک‌های بزرگ با پوشش گیاهی بالا و انواع گونه‌های درخت و پرنده به دلیل هزینه‌های ورودی بالا تنها بازدیدکنندگان ثروتمند را شامل می‌شود و افراد کم‌درآمد تنها از پارک‌های همسایگی کوچک استفاده می‌نمایند. علاوه بر آن نتایج نشان داد که مردان بیش از زنان از پارک‌ها بازدید می‌کردند و زنان چالش عدم امنیت و ایمنی را دلیل این موضوع شمردند. تیم ویلیامز[2] و همکاران در پژوهش خود با عنوان *مطالعه تطبیقی دسترسی به فضای سبز و نابرابری در پنج شهر ایالت متحده* با روشی کمی و کیفی و با استفاده از نرم‌افزار ARC GIS و OSM[3] شعاع عملکردی هر پارک را در قالب نقشه مشخص کرده و دریافتند نابرابری در دسترسی به پارک‌ها در برخی از شهرهای ایالت متحده بسیار گسترش‌یافته به‌گونه‌ای که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد بیشتر از سایر بخش‌ها می‌باشد. نابرابری بین گروه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی برای دسترسی به پارک در ایالت متحده به موضوع قابل‌توجهی تبدیل گشته است، به‌گونه‌ای که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد در حال تشدید است. ونجه ویو[4] و همکاران در پژوهش خود با نام *اثرات زمینه‌ای دسترسی و استفاده از پارک بر رضایتمندی شهروندان* به‌صورت کمی و کیفی نظرات شهروندان را در صد و پانزده محله در شهر پکن به‌صورت تصادفی موردبررسی قرار دادند نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل با دو نرم‌افزار SPSS وARC GIS نشان می‌دهد که دسترسی به پارک بستگی به امکانات محلی و خصوصیات آن محله دارد و آن گروه از محلاتی که از وضعیت نامطلوبی برخوردارند دسترسی نامطلوبی داشته و نارضایتی مردم را نیز به دنبال داشته‌اند. نو رازلین بیکر[5] و همکاران در پژوهشی با عنوان *دسترسی به پارک‌ها در محلات کم‌درآمد شهری* با رویکردی کمی و با استفاده از پرسش‌نامه به سنجش نظرات شهروندان پرداختند. در این پژوهش ابزار ارزیابی نظرات شهروندان در خصوص کیفیت پارک‌های محله QNPC بوده که نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع با دسترسی به پارک‌ها رابطه تنگاتنگی داشته و شهروندان در محلات کم‌درآمدتر از دسترسی مناسبی برخوردار نمی‌باشند.وینگ ون[6] و همکاران در پژوهش خود با عنوان *بررسی اختلاف فضایی در توزیع پارک‌ها و فضای سبز در ایالت متحده* با روشی کمی و کیفی و با استفاده نرم‌افزار ARC GIS دریافتند که مناطق شهری با نرخ بالای فقر و نژاد سیاه‌پوست و اسپانیایی‌زبان به پارک‌ها دسترسی مطلوبی داشتند، اما از فضای سبز بسیار محدودی برخوردار بودند، درحالی‌که مناطق روستایی با فقر بسیار به فضای سبز بسیاری دسترسی داشته ولی از دسترسی به پارک‌ها محروم می‌باشند. این یافته‌ها حاکی از آن است که سیاست‌ها باید در جهت تأمین فضای سبز موجود در مناطق فقیرنشین شهری و تأمین پارک برای مناطق روستانشین باشد.

بخشی از تحقیقات نیز با تمرکز بر ابعاد ذهنی و روانی دسترسی به پارک انجام شده است. پارک در تحقیق خود، مؤلفه‌های ادراکی مؤثر بر استفاده از پارک[7] را موردتوجه قرارداد. او عوامل تشکیل‌دهنده ذهنی و روان‌شناختی دسترسی به پارک و روش‌های اندازه‌گیری را از طریق مرور ادبیات سیستماتیک بررسی می‌کند. او با تجزیه‌وتحلیل ۳۴ اثر منتخب، ماتریسی را ایجاد کرد که اطلاعات مربوط به مکان سایت، تمرکز تحقیق، روش‌های بررسی، روش‌های جمع‌آوری داده‌ها و شاخص‌های ادراک‌شده کیفیت پارک را ارائه می‌دهد. این مطالعه نشان داد که نزدیکی به پارک، محیط اجتماعی، ایمنی، جذابیت، نگهداری و تمیزی شاخص‌هایی هستند که به‌طور گسترده برای اندازه‌گیری

1. Basu
2. Williams
3. Open Street Map
4. Wu
5. Bakar
6. Wen
7. Park

دسترسیِ درک شده استفاده می‌شوند. او نشان داد که بهره‌برداری از پارک به‌جای محیط کالبدی، با درک محیط ارتباط مستقیم‌تری دارد. همچنین، دسترسی ادراکی و روان‌شناختی به پارک از ادراک فاصله، کیفیت پارک و محیط محله ناشی می‌شود که می‌تواند به‌صورت کمی یا کیفی اندازه‌گیری شود. مهدیار و دالی[1] مطالعه دیگری را با هدف شناسایی عوامل حیاتی برای نوجوانان در درک دسترسی به پارک انجام دادند. نویسندگان در این مطالعه رویکرد کیفی را در پیش گرفتند، مصاحبه انجام دادند و یک مدل جامع تهیه کردند. مهم‌ترین عوامل شناسایی‌شده در این مطالعه، ادراک در رابطه با اثربخشی هزینه‌ی طریقه سفر، زمان سفر، راحتی، جذابیت مسیر سفر و ایمنی درک شده است. محمود در ارزیابی از دسترسی دانش‌آموزان به پارک‌های عمومی در شهر ایمز[2] در ایالت آیووا آمریکا تلاش می‌کند موقعیت‌های فضایی فاقد خدمات پارک، شاخص‌های مهم مؤثر بر دسترسی به پارک و ارتباط هیجانی فرد با پارک را شناسایی کند. پس از شناسایی مناطق مسکونی نیاز به خدمات پارک، تجزیه و تحلیل‌های آماری مختلف مانند توزیع فراوانی و رگرسیون چندگانه برای بررسی عوامل مهم در دسترسی به پارک انجام می‌شود. نتایج نشان تحقیق وی نشان می‌دهد که «نزدیکی»، «کیفیت مسیر بهبودیافته و ایمن» و «ارتباط شخصی با پارک[3]» سه شاخص اصلی برای پیش‌بینی دسترسی کلی به پارک هستند. مجموعه مطالعات بررسی‌شده نشان می‌دهد، درباره جنبه‌های مختلف دسترسی و رضایتمندی از پارک‌ها در داخل و خارج از کشور با رویکردهای کمی و کیفی و نیز با در نظر گرفتن بعد عینی و ذهنی، مطالعاتی انجام شده است، بااین‌حال جنبه‌های مرتبط با عدالت توزیعی و به‌ویژه تحلیل رضایتمندی شهروندان از امکانات و خدمات شهری از منظر نظریه جان رالز، جنبه متفاوتی است که این پژوهش تلاش دارد با تمرکز به رضایتمندی از پارک‌ها به آن بپردازد.

مبانی نظری

رضایتمندی: رضایت از دو کلمه Satis به معنای کافی و Factorبه معنای انجام‌دادن یا ساختن مشتق شده است، درنتیجه رضایت به معنای طلب کردن چیزی است که به دنبال آن هستیم تا وقتی‌که آن را به‌طور کامل به دست آوریم (سروستانی،۱۳۹۱: ۱۵) یکی از موضوعات مهم در زندگی هر شخص رضایتمندی از محلی است که در آن ساکن است. بنابراین می‌توان گفت رضایتمندی از محل سکونت به عوامل متعددی اعم از خدمات تفریحی و رفاهی، امنیت، وجود فضا و مکانی برای تعاملات اجتماعی و غیره بستگی دارد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۱) رضایت مسکونی می‌تواند به‌عنوان تطابق بین محیط ایده‌آل فرد و ویژگی‌های عینی و ذهنی محیط واقعی او تعریف شود. این جزء مرتبط با کیفیت زندگی در نظر گرفته می‌شود (هوانگ و همکاران، ۲۰۱۵: ۷٦). در بررسی فضای سبز شهری، میزان رضایتمندی شهروندان از وضعیت فضای سبز و پارک‌های شهری حائز اهمیت است؛ زیرا یکی از جنبه‌های مهم سنجش رضایت مردم از محیط زندگی‌شان نحوه تعامل انسان و محیط است. احساس رضایت شهروندان از محیط شهر و خدمات شهری که توسط شهرداری ارائه می‌شود، عامل مهمی در انگیزه‌بخشی به شهروندان برای مشارکت در توسعه شهری و بهبود کیفیت محل سکونت آنان است. نزدیکی به پارک‌ها و فضاهای سبز عامل مهمی در ترویج فعالیت‌های اجتماعی برای جامعه شهری محسوب می‌شود و سبب ایجاد روابط اجتماعی قوی در درون جامعه شهری می‌گردد ضمن آنکه احساس ناامنی و افسردگی را نیز از شهروندان دور می‌کند؛ بنابراین ساکنان نواحی شهری، گرایش دارند تا محل سکونت خود را با مناطق شهری که فضاهای سبز عمومی و پارک‌های شهری در داخل و اطراف آن‌ها وجود دارد تطبیق دهند (علوی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۵) با توجه به آنچه در خصوص اهمیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری و میزان رضایتمندی شهروندان از این فضاها مطرح شد می‌توان گفت میزان رضایتمندی شهروندان از این فضاها با شاخص‌های مختلفی قابل‌سنجش است که ازجمله آن‌ها می‌توان به شاخص کیفیت و دسترسی به

1. Mahdiar & Dali
2. Ames
3. Personal connection to park

پارک‌ها و فضاهای سبز شهری اشاره نمود که ادراک شهروندان از این دو نقش مهمی در میزان رضایت آن‌ها دارد، در ادامه به این ابعاد بیشتر پرداخته می‌شود.

کیفیت پارک‌ها و فضای سبز: کیفیت به معنای چیزی است که یک شخص، شیء و یا فکر داشته و موجب خاص و جالب شدن آن می‌گردد (سروستانی، ۱۳۹۱: ۲۵) در این بخش منظور از مفهوم کیفیت، کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های مهم شهری است. ازآنجایی‌که پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به‌عنوان یکی از فضاهای مهم جمعی در شهرها برای گذران اوقات فراغت و تعاملات اجتماعی محسوب می‌شوند، توجه به کیفیت آن‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است (شیخی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳). همچنین کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به‌عنوان یکی از عوامل مهم در رضایتمندی شهروندان شناخته می‌شوند. شاخص‌های بسیاری برای سنجش میزان کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری وجود دارد که از میان آن‌ها می‌توان به وجود فضاهای سرپوشیده سایه‌دار، وجود فضاهای کافی برای بازی کودکان، میزان سطح قابل‌قبول فضای سبز به‌کاررفته در پارک‌ها و وجود پارکینگ مناسب برای وسایط نقلیه شخصی، فراهم بودن امنیت اجتماعی، بهداشت و پاکیزگی محیط و درنهایت مبلمان کافی و مناسب اشاره نمود (هرمزی و همکاران، ۱۳۹۳: ۹؛ منیرالزمان و همکاران، ۲۰۲۱: ۲؛ شیخی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۴؛ ناصر و محمدی، ۱۳۹۵: ۵۲)

دسترسی و متغیرهای مربوط به آن: دسترسی اصطلاح متداولی است که توسط افراد مختلف در هر مکان و زمان از روز تجربه‌شده و به معنای سهولت دستیابی به مقصدهای مطلوب است و آن را می‌توان میزان فرصت نسبی برای تعامل و تماس با یک پدیده معین مانند پارک نیز تعریف کرد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴). دسترسی در لغت معنای وسیع و متنوعی را در برمی‌گیرد. به‌گونه‌ای که می‌توان آن را نزدیکی مکانی-زمانی نسبت به محل کار و یا استفاده از خدماتی که توسط مؤسسات خدماتی ارائه می‌شود نیز تعریف نمود (هاروی، ۱۳۷۶: ۲۸۰). اگر بخواهیم واژه دسترسی را در شهر مورد بررسی قرار دهیم می‌توانیم آن را دربردارنده معنای ویژه‌ای بشماریم که با بسیاری از اجزا و عناصر شهری در ارتباط است. ضمن آنکه، نمی‌توان آن را بدون در نظر گرفتن سایر عناصر دخیل مورد کندوکاو قرارداد. دسترسی مطلوب در شهر دسترسی است که همه منافع فردی و جمعی شهرنشینان را در چارچوب معینی تأمین کند. دسترسی علاوه بر اینکه برای افراد نیاز محسوب می‌شود، درواقع امکان این را برای شهروندان به همراه دارد که بتوانند با استفاده از شبکه ارتباطی ازجمله بزرگراه و خیابان‌ها به آن دست پیدا کنند (آبرکار، ۱۳۹۳: ۲۰)؛ بنابراین می‌توان گفت دسترسی عامل مهمی در زندگی شهروندان محسوب شده و مهم‌ترین سرمایه مکانی برای یک منطقه است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴). بنابراین در برنامه‌ریزی‌ها سعی بر این است تا در فرایند تعیین انواع کاربری اراضی، خدمات و غیره به‌گونه‌ای استقرار یابند تا دسترسی ساکنین همه بخش‌های شهر به‌طور یکسان و مناسب صورت گیرد (آبرکار، ۱۳۹۳: ۲۱). در این خصوص باید گفت دسترسی به فضاهای عمومی به‌وسیله ارتباط فیزیکی و بصری که با محیط اطراف خود برقرار می‌کند، شناسایی می‌شود. فضای عمومی موفق آن فضایی می‌باشد که رفتن به آن و بازگشتن از آن به‌راحتی انجام شود. علاوه بر نزدیکی به فضای عمومی و پراکنش آن در سطح شهر، نوع و ساختار خیابان‌ها و کمیت و کیفیت پیاده‌روها عاملی مهم در تعامل اجتماعی و دسترسی به فضاهای عمومی است (Pasaogullari and Doratli, 2004: 227). ضمن آنکه قابلیت دستیابی به حمل‌ونقل عمومی مانند اتوبوس، مترو و غیره و یا داشتن اتومبیل شخصی نیز یکی دیگر از عوامل مهم در افزایش دسترسی به فضاهای عمومی محسوب می‌شود (لاو وچیو[1]،۲۰۰۳: ۲۰۱). بر این اساس چگونگی پراکنش و توزیع فضاهای عمومی و مکان‌یابی مناسب آن‌ها، کمیت و کیفیت پیاده‌روها، قابلیت دستیابی به حمل‌ونقل عمومی و غیره از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دسترسی به فضاهای عمومی می‌باشد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۵). ازآنجایی‌که این عوامل به‌طور عادلانه در مناطق مختلف موردتوجه قرار

1. Lau and Chiu

نگرفته‌اند، می‌توان گفت موضوع نحوه دسترسی به خدمات شهری و درنتیجه میزان رضایت شهروندان از توزیع خدمات با بحثی اساسی به نام عدالت توزیعی گره‌خورده است.

عدالت توزیعی: ازآنجایی‌که سیاست‌های تخصیص و توزیع منابع در شهرها، توسط مدیران و برنامه‌ریزان شهری صورت می‌گیرد، این گروه، ازجمله مجریان اصلی اجرای عدالت اجتماعی در شهرها هستند. اسمیت[1] برنامه‌ریزی شهری را سازوکاری می‌داند که از طریق عدالت توزیعی با فضای شهری ارتباط پیدا می‌کند. اریون یونگ[2] در نظریه عدالت اجتماعی خود، به عامل توزیع برابر خدمات و منابع شهری در رسیدن به عدالت اجتماعی در شهرها اشاره کرده است. می‌توان گفت که حلقه اتصال اطلاعات مکانی شهری و عدالت اجتماعی، عدالت توزیعی است (الماسی‌مفیدی، ۱۳۹۸: ۸۳). عدالت توزیعی، بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد جامعه تأکید دارد. تخصیص عادلانه منابع توزیع‌شده، فرایند توزیع و الگوی توزیع را در برمی‌گیرد. اصول عدالت توزیعی همچون برابری، نیاز، شایستگی رفاه، به‌عنوان راه‌های درک توزیع عادلانه می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر نظریه‌های معروف و جامع درباره عدالت توزیعی در دهه ۱۹۶۰م مطرح و فرمول‌های خاصی را برای چگونگی توزیع عادلانه و معیارهای سنجش توزیع، نسبت ورودی به خروجی ارائه داده‌اند. سرانجام در دهه ۱۹۷۰م این تفکر با مباحث و اصولی چون عدالت، برابری (فراهم کردن نتایج برای همه) و نیاز (فراهم کردن نتایج بیشتر برای کسانی که نیاز بیشتری دارند) پیوند خورده است (همان: ۸۳). چارچوب‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی که هر جامعه دارد قوانین، نهادها، سیاست‌ها و غیره منجر به توزیع متفاوت منافع و مسئولیت‌ها در بین اعضای جامعه می‌شود. این چارچوب‌ها نتیجه فرایندهای سیاسی انسانی هستند و به‌طور مداوم هم در بین جوامع و هم در درون جوامع در طول زمان تغییر می‌کنند. ساختار این چارچوب‌ها مهم است زیرا توزیع منافع و مسئولیت‌های ناشی از آن‌ها اساساً بر زندگی مردم تأثیر می‌گذارد (Stanford Philosophical Encyclopedia, 2017). چند نظریه درباره عدالت توزیعی وجود دارد که درواقع روش‌های متفاوت برای پاسخ گفتن به این سؤال است که درآمد، ثروت و فرصت و همه‌چیزهای ارزشمند زندگی چگونه باید توزیع شود؟ (شکل ۱).

نظریه لیبرال:[3] که معتقدند سیستم عادلانه توزیع، همان سیستم مبادله آزاد یعنی اقتصاد بازار آزاد است. همه افراد، مستقل از پیشینه‌شان، قانوناً با هم برابرند. بدین معنی که امکان همه کارها و حرفه‌ها باید برای همه وجود داشته باشد. توزیع عادلانه حاصلِ مبادله آزاد و دادوستد داوطلبانه است (Sandel, 2016). طرفداران اصول آزادی‌خواهی، به‌طورکلی از هر ایده‌آل توزیعی که مستلزم پیگیری الگوهای خاص، مانند حداکثرسازی یا برابری رفاه یا کالاهای مادی است، انتقاد می‌کنند. آن‌ها استدلال می‌کنند که پیگیری چنین الگوهایی با مهم‌ترین خواسته‌های اخلاقی آزادی یا مالکیت شخصی در تعارض (Stanford Philosophical Encyclopedia, 2017).

اصول مبتنی بر رفاه[4]**:** فایده‌گرایی[5] که مشهورترین آن‌ها است معتقد نیستند که دغدغه اصلی توزیعی باید کالاها و خدمات مادی باشد. آن‌ها استدلال می‌کنند که کالاها و خدمات مادی ارزش ذاتی ندارند اما تنها تا آنجا که رفاه را افزایش می‌دهند، ارزشمند هستند. ازاین‌رو، آن‌ها استدلال می‌کنند که اصول توزیعی باید با توجه به تأثیر آن‌ها بر رفاه، اعم از حداکثرسازی یا توزیع، طراحی و ارزیابی شوند (Ibid). فایده‌گرایی در این میان بر فراهم‌آوردن بیشترین خوشی برای بیشترین افراد جامعه تأکید دارد.

نظریه شایسته‌سالاری[6]**:** مدعیِ برابریِ عادلانه فرصت‌ها و فراهم‌آوردن فرصت برابر برای افراد جامعه است تا هر کس بر اساس تلاش و میزان شایستگی که از خود نشان می‌دهد بتواند از منابع بهره گیرد.

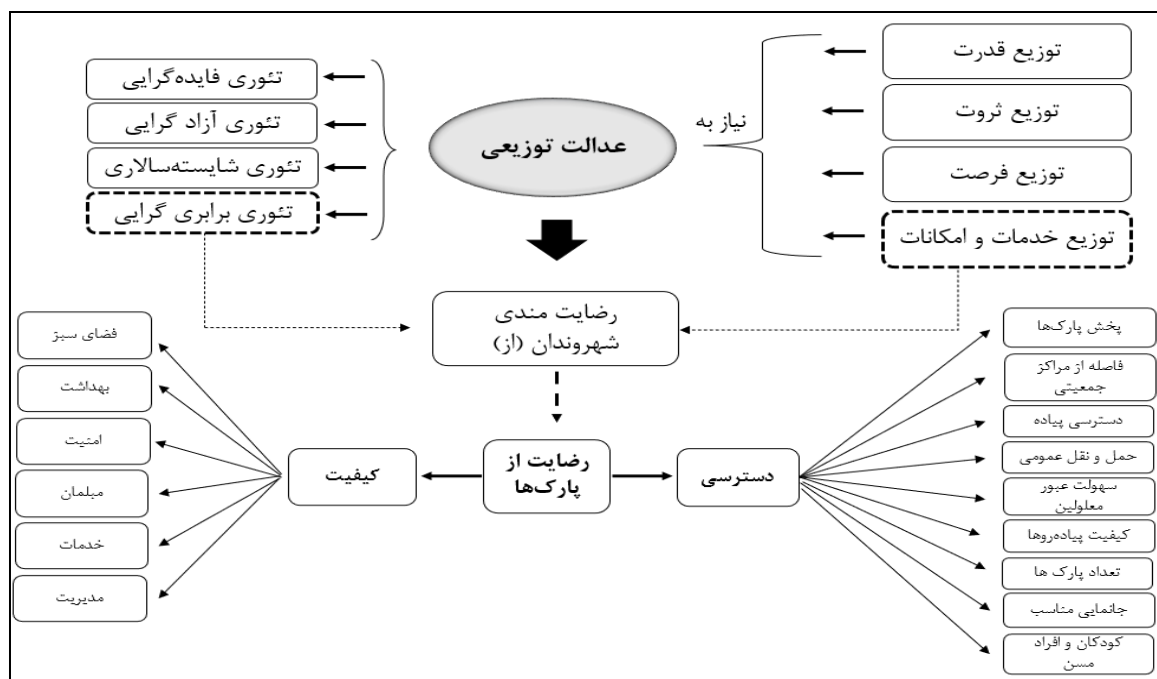
1. Smith
2. Aron Yong
3. Libertarian
4. Welfare-based Principles
5. Utilitarianism
6. Meritocratic

نظریه برابری‌خواهانه[1]: به فرایندی تأکید می‌کند که در رابطه با عدالت توزیعی برابرخواهانه‌تر است و جان رالز آن را بر اساس اصل تفاوت[2] تعریف کرده است و آن دسته از نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی را مجاز می‌داند که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد. در حقیقت منطق رالز این است که تنها نابرابری‌هایی که به سودرسانی به اقشار کم‌درآمد کمک کند، عادلانه است (Sandel, 2016). در ادامه به دلیل اهمیت نظریه جان رالز درباره عدالت توزیعی و تأکید این مقاله بر آن، به‌طور تفصیلی‌تر نظریه وی بررسی می‌شود.

نظریه جان رالز: یکی از مهم‌ترین فلاسفه سیاسی سده بیستم است که به نسلی از اندیشمندان سیاسی الهام بخشیده و آثارش پیچیده، عمیق و بسیار تفکر برانگیز است. ازلحاظ سنت فلسفی، رالز تحت تأثیر کانت بوده و کوشیده است از آن دیدگاه به حل یکی از پیچیده‌ترین مسائل فلسفه سیاسی یعنی مسئله عدالت بپردازد. جوهر اندیشه او «عدالت به‌عنوان انصاف» می‌باشد که با تأکیدات مختلف در آثار او آمده است. رالز معتقد است انصاف به روش اخلاقی رسیدن به اصول عدالت و عدالت به نتایج حاصل از تصمیم‌گیری منصفانه مربوط می‌شود. از نظر او اصول عدالت اصولی است که از وضع انتخاب منصفانه برخیزد. به‌منظور تضمین انتخاب بی‌طرفانه، او معتقد است افراد حاضر در جامعه نباید اطلاعی از وضع و ویژگی‌های خود داشته باشند. در این وضع که افراد اطلاعی از منافع خود ندارند، دارای روابط اقتصادی با یکدیگر نیستند و نیز با هم رقابت نمی‌کنند. به‌طورکلی در چنین وضعی اعضاء جامعه یا نمایندگان آن‌ها اصولی را برای زندگی اجتماعی تحت شرایط بی‌طرفی یعنی نادیده‌انگاری عوامل تصادفی برمی‌گزینند. این شرایط به‌عبارت‌دیگر متضمن حجاب جهلی است که مانع از دسترسی افراد موردنظر به انواعی از اطلاعات می‌شود که داشتن آن‌ها به بی‌طرفی آسیب می‌رساند؛ بنابراین او معتقد است در چنین وضعی آنان چیزی درباره امتیازات و اوضاع‌واحوال طبیعی، اجتماعی، تربیتی، شغلی، درآمدی و ارثی خود نمی‌دانند (بشیریه، ۱۳۷۵: ۳۷). به همین جهت رالز معتقد است آنچه که این افراد با این شرایط در این وضعیت اولیه بر روی آن توافق می‌کنند تا یک قانون اساسی شکل بگیرد، بیانگر عدالت است. نکته قابل‌توجه این است که این دسته از افراد اصول واقعی عدالت را استنتاج نمی‌کنند بلکه تنها آنان را از میان سایر بدیل‌های ممکن انتخاب می‌کنند (قلیچ، ۱۳۸۹: ۱۴۹) این افراد بر سر دو اصل توافق خواهند کرد: اصل اول که به توزیع آزادی‌های برابر اشاره دارد و معتقد است آزادی‌های اساسی باید به‌گونه‌ای باشد که همه افراد در بالاترین حد از بهره‌گیری برابر برخوردار باشند و این آزادی منافاتی با آزادی‌های دیگر نداشته باشد. درواقع این اصل معنای عام از عدالت شناخته می‌شود که مترادف باانصاف است. اصل دوم به این معناست که نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی تحمل نمی‌شود مگر اینکه دو شرط وجود داشته باشد، نخست آنکه این نابرابری‌ها باید مختص به مناصب و مشاغلی باشد که تحت شرایط برابری عادلانه کلیه فرصت‌ها برای همه گشوده شده است. دوم آنکه منافعی به حال پایین‌ترین سطح جامعه که فقرا باشند داشته باشد (رالز،۱۳۸۳: ۸۴) و محروم‌ترین افراد در ساده‌ترین شکل اصل تفاوت، کسانی هستند که در آزادی‌های اساسی برابر و فرصت‌های منصفانه با دیگر شهروندان سهیم می‌باشند ولی کمترین درآمد و ثروت را دارا هستند. نظر رالز در مورد عدالت توزیعی به ساخت جامعه و نهادهای درون آن معطوف است. نهادهای اجتماعی شیوه توزیع منابع را معین می‌کنند و قواعد تعیین حقوق، مزایا و انباشت سرمایه را در بردارند. درنهایت او معتقد است عدالت صرفاً به رفاه فردی انسان گره‌خورده است (قلیچ، ۱۳۸۹: ۱۴۹). از سوی دیگر احساس عدالت توزیعی از سوی مردم با انصاف ادراک‌شده از پیامدها سر و کار دارد و به‌منزله یک عامل بالقوه با کاربردهای مهم در زمینه‌های مختلف سازمان و جامعه در نظر گرفته می‌شود (هزارجریبی، ۱۳۹۰: ۴۴).

1. Egalitarian

2. Difference Principle

شکل۱: مدل تحلیلی تحقیق

شکل ۱ نشان می‌دهد که در جامعه، قدرت، ثروت، فرصت‌ها و خدمات و امکانات بایستی به شیوه‌ای مناسب توزیع شوند و چگونگی توزیع این‌ها بحث عدالت توزیعی را مطرح می‌کند. در بحث‌های نظری پیرامون این‌که چگونه این منابع توزیع شوند تئوری‌های مختلفی مطرح شده است. در این میان، شیوه توزیع خدمات و امکانات (در این مقاله توزیع پارک‌ها و فضای سبز) درنهایت بر رضایت‌مندی شهروندان تأثیر می‌گذارد که این رضایت در حقیقت رضایت از دسترسی و نیز رضایت از کیفیت خدمات و امکانات می‌باشد. حال بحث رضایتمندی ازاینجا با تئوری برابری‌گرایانه و اندیشه‌های جان رالز گره می‌خورد که نظریه وی توجه ویژه‌ای به گروه‌های محروم و اقشار کم‌درآمد دارد. منطقه شش شهرداری مشهد از این جنبه یکی از مناطق محروم این شهر می‌باشد. در حقیقت رالز هم در نظریه خود به دنبال شناسایی نمایندگان گروه کم منافع است. گروه‌هایی که منافع آن‌ها به‌صورت منصفانه در جامعه تأمین نمی‌شود.

روش‌شناسی

تحقیق حاضر به دلیل برخورد مستقیم با نمونه موردمطالعه و تحلیل نحوه دسترسی به یکی از انواع خدمات در شهر مشهد پژوهشی کاربردی است و ازلحاظ ماهیت در زمره تحقیقات توصیفی - تحلیلی قرار می‌گیرد. روش گردآوری اطلاعات در این مقاله اسنادی-پیمایشی است، به این صورت که در تکمیل مبانی نظری و ادبیات تحقیق از منابع علمی و پژوهشی نظیر کتاب، پایان‌نامه و مقالات علمی استفاده‌شده و شاخص‌های پژوهش نیز به‌دست‌آمده است. سپس با طراحی پرسش‌نامه و تکمیل آن تلاش شده است اطلاعات موردنیاز به دست آید. جامعه آماری این پژوهش شهروندان منطقه ٦ شهر مشهد می‌باشد که به‌نوعی از خدمات شهرداری مشهد استفاده می‌کنند. با توجه به جمعیت این منطقه که در ١٣٩٥ش برابر با (٢٣٤,٠١٢) نفر بوده است تعداد ٣٨٤ نفر بر مبنای معادله کوکران و با روش نمونه‌گیری تصادفی به‌عنوان نمونه انتخاب گردید. در این مقاله از روش آلفای کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتماد استفاده شده است. با استفاده از نرم‌افزار SPSS مقدار ضریب آلفا برای نمونه ۳۸۴ تایی پرسش‌نامه (0.735) به‌دست‌آمده است که بیش از (0.7) می‌باشد. از این‌رو، می‌توان گفت پرسشنامه موردنظر از پایایی لازم برخوردار می‌باشد. بخشی از اطلاعات موردنیاز مانند آمارها و نقشه نیز با مراجعه به سازمان‌های مرتبط به دست آمده است. در مرحله تحلیل اطلاعات، از آزمون چولگی[1] وکشیدگی[2] جهت سنجش نرمال بودن

1. Skewness

2. Kurtosis

داده‌های پژوهش و از آزمون‌های تی تست تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. برای شناخت میزان رضایتمندی شهروندان از دسترسی و کیفیت پارک‌ها از ۷ شاخص در قالب ۳۸ گویه استفاده شده است. جدول ۱ شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش

شاخص	متغیرها
دسترسی	کیفیت پیاده‌روها، کمیت پیاده‌روها، سهولت دسترسی از طریق وسایل حمل‌ونقل عمومی، سهولت دسترسی با توجه به محل سکونت ساکنین، جانمایی درست و مکان‌یابی مناسب پارک‌ها، سهولت رفت‌وآمد معلولین، مناسب بودن برای سالمندان و کودکان، تناسب تعداد پارک‌ها با جمعیت منطقه
مبلمان	محل قرارگیری نیمکت‌ها، سنگ‌فرش به‌کاررفته در پارک، تعداد پایه‌های روشنایی، کف‌پوش مناسب و رنگ‌بندی به‌کاررفته در مبلمان
بهداشت	تعداد سرویس‌های بهداشتی برای معلولین، تعداد سطل‌های زباله، نظافت پارک، تعداد آبخوری‌ها و فضای اطراف آبخوری
امنیت	استحکام فضای بازی کودکان، امنیت زنان، حضور در هر ساعت از شبانه‌روز، وجود نگهبان و ایمنی تأسیسات
خدمات	تعداد وسایل ورزشی، محل قرارگیری بوفه و تعداد آن، مکان مناسب برای مطالعه، استاندارد بودن کافی بودن مقیاس زمین‌بازی کودکان
کیفیت فضای سبز	تعداد کافی درختان، ترکیب و نوع گل‌های به‌کاررفته در پارک‌ها، فضای چمن‌کاری
مدیریت	نقش شهرداری در بهبود وضعیت، نظرخواهی از شهروندان، تعداد کافی نیروهای کار

(Maniruzzaman,et al,2021: 2؛Liu ؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ۴۶؛ ناصر و محمدی،۱۳۹۵: ۵۲ ؛ شیخی و همکاران،۱۳۹۵: ۱۴۴) &xiao,: 2021:199؛Basu et al,2021: 4)

یافته‌ها

در این قسمت ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری پژوهش بررسی شده است. در بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی، اطلاعات کلی پاسخ‌دهندگان در ارتباط با مؤلفه‌هایی مثل سن، جنس، وضعیت تأهل، مدت‌زمان اقامت و میزان تحصیلات ارائه می‌گردد و در بخش دوم به تجزیه‌وتحلیل اطلاعات مرتبط با پرسش‌های پژوهش پرداخته می‌شود. در این بخش از آزمون چولگی و کشیدگی جهت سنجش نرمال بودن داده‌های پژوهش و به‌تبع آن به‌کارگیری آزمون‌های تی تست تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌های توصیفی

حداقل سن پاسخ‌دهندگان، ۲۰ سال و حداکثر سن ۶۴ سال بوده است که به چهار گروه سنی (۳۰-۲۰ سال، ۴۰-۳۰ سال، ۵۰-۴۰ سال و ۵۰ سال به بالا) تقسیم گردیده است. بیشتر پاسخگویان را گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال با ۵٦,۸ درصد و سپس سنین ۳۰ تا ۴۰ سال با ۲۴,۱ درصد تشکیل می‌دهند. همچنین ۵۰,۵ درصد پاسخ‌دهندگان را مردان و ۴۹,۵ درصد را زنان تشکیل داده‌اند که ۵۸,۷ درصد متأهل و ۴۱,۳ درصد آنان مجرد بوده‌اند. در بررسی‌های صورت‌گرفته مشخص شد که ٦٦,۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بیش از پانزده سال را در منطقه موردنظر سکونت داشته‌اند. از نظر میزان تحصیلات ۱۵,۵ درصد آنان دارای مدرک ابتدائی، ۱۸,۸ درصد آنان دارای مدرک سیکل، ۳۰ دارای مدرک دیپلم، ۲۸,۱ درصد آنان مدرک لیسانس و درنهایت ۷,٦ درصد با مدرک کارشناسی ارشد مجموع پاسخ‌گویان به پرسش‌نامه موردنظر را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های تحلیلی

آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

به‌منظور شناسایی نرمال و یا غیرنرمال بودن داده‌های پژوهش از آزمون چولگی و کشیدگی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. چنانچه مقادیر دو ستون چولگی و کشیدگی بین ۲- و ۲+ قرار گیرند، پیش‌فرض نرمال بودن برقرار خواهد بود. با توجه به جدول ۲ مقدار چولگی و کشیدگی شاخص‌ها در محدوده تعریف‌شده (استاندارد) قرار گرفته است، بنابراین نرمال بودن توزیع داده‌ها را می‌توان پذیرفت.

جدول ۲: آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

شاخص	دسترسی	مبلمان	بهداشت	امنیت	خدمات	فضای سبز	مدیریت
چولگی	-۰,۳۲۵	-۰,۳۹۶	-۰,۰۴۸	۰,۳۱۹	۰,۴۴۰	۰,۴۵۱	-۱,۰۶۲
کشیدگی	-۰,۷۱۹	-۰,۲۳۱	۰,۴۰۳	۰,۰۱۸	۰,۱۵۲	-۰,۸۹۰	۱,۰۱۵

میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش از پارک‌ها

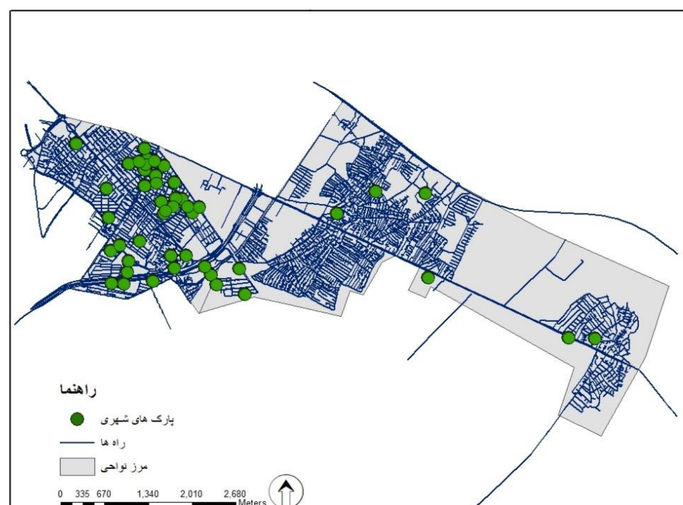
برای شناخت میزان رضایتمندی شهروندان از دسترسی و کیفیت پارک‌ها از هفت شاخص و ۳۸ گویه استفاده شده است که نتایج آن با استفاده از آزمون تی در ادامه می‌آید. طبق جدول ۳ ملاحظه می‌شود که در شاخص دسترسی، مقدار آماره t برابر است با 2/72- و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز ۰,۰۰۷ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p<0.05$) میانگین شاخص موردنظر ۲,۸۵ بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از میانگین نظری ۳ و منفی بودن آماره t می‌توان نتیجه گرفت دسترسی شهروندان با توجه به وضعیت توزیع پارک‌ها و بوستان‌ها در منطقه شش شهرداری مشهد از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. به‌علاوه این‌که نقشه پراکندگی پارک‌های منطقه (شکل ۲) نیز نشان از پراکنش نامناسب پارک‌ها دارد. در شاخص مبلمان، مقدار آماره t برابر است با ۴,۲۹، درجه آزادی ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز۰,۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p<0.05$) میانگین شاخص موردنظر ۳,۲۹ بوده که به علت بیشتر بودن این مقدار از عدد ۳ و مثبت بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد. در شاخص امنیت ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با ۹,۲۴۰- و درجه آزادی نیز برابراست با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز ۰,۰۰ می‌باشد با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p<0.05$) میانگین شاخص موردنظر ۲,۵۶ بوده و به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

جدول ۳: وضعیت شاخص‌های دسترسی، مبلمان و امنیت با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای

شاخص‌ها	گویه‌ها	شاخص‌های توصیفی			آزمون تی تک نمونه‌ای		
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری
دسترسی	پیاده‌رو برای دسترسی به پارک و بوستان به میزان کافی طراحی شده است.	۳۸٤	۳,۰۸۹	۱,۵۰۸	۱,۰۲۹	۳۸۳	**۰,۳۰٤**
	با وسیله حمل‌ونقل عمومی (اتوبوس، مترو و غیره) به‌راحتی به پارک می‌توان دسترسی یافت.	۳۸٤	۳,۲۵۰	۱,۳۸۹	۳,۱٤۳	۳۸۳	**۰,۰۰۲**
	پیاده‌روها از کیفیت مطلوبی برای ساکنین برخوردار است.	۳۸٤	۳,۱۹۵	۱,۵۱۳	۲,۲٤۰	۳۸۳	**۰,۰۲٦**
	دسترسی به پارک و بوستان‌ها از محل زندگی (مسکن) برای ساکنان به‌سادگی امکان‌پذیر است.	۳۸٤	۳,۰۳۹٦	۱,٤٤٤	۰,٤۷۷	۳۸۳	**۰,٦۳۳**
	جانمایی پارک‌ها و فضای سبز در منطقه به‌درستی صورت گرفته است.	۳۸٤	۲,۸۰۲۰	۱,٤۹۱	-۲,۳۱۱	۳۸۳	**۰,۰۲۲**
	پارک‌های موجود در منطقه به‌صورت کاملاً استاندارد و منطقی پخش شده‌اند.	۳۸٤	۲,٦۷۹۹	۱,٤٥۸	-۳,۸۲۲	۳۸۳	**۰,۰۰۰**

	امکان عبور صندلی چرخ‌دار جهت استفاده معلولین برای رفتن به پارک به‌خوبی فراهم است.	۳۸٤	۲,٤۸۱۸	۱,٤۳۷	-٦,۲۷٦	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	پارک‌ها و بوستان‌ها برای استفاده کودکان و افراد مسن مناسب است.	۳۸٤	۲,۷۰٦۳	۱,٤٥۷	-۳,٥۱۰	۳۸۳	**۰۰۰۱**
	تعداد پارک‌های منطقه با توجه به جمعیت آن مناسب است.	۳۸٤	۲,٤۲۹۰	۱,٤٤۷	-٦,۸٦۹	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	نمره کل	۳۸٤	۲,۸٥۳	۰,۹٤۰	-۲,۷۲۹	۳۸۳	**۰,۰۰۷۰**
مبلمان	محل قرارگیری نیمکت‌ها و تعداد آن‌ها از استاندارد کافی برخوردار است.	۳۸٤	۳,۲۷٤	۱,۲۰۷	۳,۹٤۹	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	سنگ‌فرش به‌کاررفته در پارک‌ها و بوستان‌ها از زیبایی کافی برخوردار است.	۳۸٤	۳,۱۳۹	۱,۳۸٦	۱,۷٤۱	۳۸۳	**۰,۰۸۳**
	پایه‌های روشنایی در پارک‌ها در مکان‌های مناسبی واقع شده است.	۳۸٤	۳,۲۱۸	۱,۳۳۹	۲,۸۳۱	۳۸۳	**۰,۰۰٥**
	زمین‌بازی کودکان از کف‌پوش مناسب برخوردار است.	۳۸٤	۳,۳۳۳	۱,۳٦۱	٤,۲٦٤	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	مبلمان به‌کاررفته در پارک‌ها از رنگ‌بندی متنوع و متناسب با محیط برخوردار است.	۳۸٤	۳,۰۸٦	۱,۳۱۲	۱,۱۳۹	۳۸۳	**۰,۲٥٦**
	نمره کل	۳۸٤	۳,۲۹۹	۰,۸٥۰	٤,۲۹۹	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
امنیت	فضای بازی کودکان ازلحاظ ایمنی و استحکام از وضعیت خوبی برخوردار است.	۳۸٤	۲,٥۹٤	۱,٤۸۲	-٤,۷٦۹	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	زنان در استفاده از پارک‌های منطقه از امنیت کافی برخوردارند.	۳۸٤	۱,۹۷۳	۱,۳۱۲	-۱۳,٦۱۸	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	استفاده از پارک و بوستان‌ها در هر ساعت از شبانه‌روز بدون استرس و مزاحمتی امکان‌پذیر است.	۳۸٤	۱,۸٤۸	۱,۲۷۲	-۱٥,۷٥٦	۳۸۳	**۰,۰۰۰**
	پارک‌های منطقه از نگهبان برخوردارند.	۳۸٤	۳,۱۹٥	۱,٥۰۹	۲,۲٤٦	۳۸۳	**۰,۰۲٥**
	تأسیسات موجود در پارک از ایمنی کافی برخوردار هستند.	۳۸٤	۳,۰۲۰	۱,٤٦۰	۰,۲۳٦	۳۸۳	**۰,۸۱٤**
	نمره کل	۳۸٤	۲,٥۲٦	۰,۸۹۳	-۹,۲٤۰	۳۸۳	**۰,۰۰۰**

شکل ۲ نیز نشان می‌دهد که تمرکز پارک‌ها در بخش غربی منطقه شش بیشتر بوده و در بخش شرقی، مرکزی و شمالی تعداد پارک‌ها بسیار محدود است. علاوه بر آن نتایج میدانی پژوهش نیز در خصوص تعداد پارک‌ها نشان می‌دهد اکثریت پاسخ‌دهندگان از تعداد پارک‌های موجود در منطقه با توجه به جمعیت ساکن در آن رضایتی نداشته و مکان‌یابی این پارک‌ها را نیز نامناسب دانسته‌اند

شکل ۲: پراکنش پارک‌های شهری در منطقه شش (مأخذ: نگارندگان)

مطابق جدول ۴، در شاخص بهداشت، مقدار آماره t برابر است با ۴٫۰۳-، درجه آزادی ۳۸۳ و سطح معناداری نیز ۰٫۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری (p<0.05) میانگین شاخص موردنظر ۲٫۸۰ است که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. در شاخص خدمات ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با ۰۰۵-- و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز ۰٫۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری (p<0.05) میانگین شاخص موردنظر ۲٫۵۴۸ بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص نیز همچون شاخص دسترسی، بهداشت و امنیت از نظر شهروندان از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. در شاخص کیفیت فضای سبز ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با ۱٦٫۹۷۰ و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز ۰٫۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری (p<0.05) میانگین شاخص موردنظر ۳٫۸۵ بوده که به علت بیشتر بودن این مقدار از عدد ۳ و مثبت بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی از نظر شهروندان برخوردار است و در شاخص مدیریت نیز ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با ۸٫۲۷۸- و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و سطح معناداری نیز ۰٫۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری (p<0.05) میانگین شاخص موردنظر ۲٫۴۳ بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت نامطلوبی برخوردار می‌باشد. درمجموع ملاحظه می‌شود که شاخص‌های مبلمان و کیفیت فضای سبز توانسته است رضایت شهروندان را جلب نمایند و بنابراین از نظر آنان در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند.

جدول ۴: وضعیت شاخص‌های بهداشت، خدمات، کیفیت فضای سبز و مدیریت با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای

شاخص‌ها	گویه‌ها	شاخص‌های توصیفی			آزمون تی تک نمونه‌ای		
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری
بهداشت	در پارک منطقه سرویس بهداشتی به تعداد کافی برای معلولین فراهم است.	۳۸٤	۲٫۲٤۰۹	۱٫۲۱۱٤٥	-۱۰٫۰۷٥	۳۸۳	۰٫۰۰۰
	سطل‌های زباله به تعداد کافی در پارک‌ها و بوستان‌ها توزیع‌شده است.	۳۸٤	۲٫٦۷٦٦	۱٫۲٦٤٥۳	-٤٫۱۲٦	۳۸۳	۰٫۰۰۰

	پارک‌ها و بوستان از تعداد کافی سرویس بهداشتی برخوردار است.	۳۸۴	۲,۵۷۷۶	۱,۴۰۷۰۹	-۵,۲۲۶	۳۸۳	۰,۰۰۰
	فضای کنار آب‌خوری‌ها و ارتفاع آن‌ها به‌درستی طراحی شده است.	۳۸۴	۲,۸۱۸۵	۱,۳۳۸۴۵	-۲,۳۶۱	۳۸۳	۰,۰۱۹
	محدوده‌های داخل پارک به‌طور مستمر مورد نظافت قرار می‌گیرند.	۳۸۴	۳,۴۸۸۴	۱,۳۰۹۳۰	۶,۴۹۴	۳۸۳	۰,۰۰۰
	تعداد آب‌خوری موجود در پارک‌ها به میزان کافی فراهم است.	۳۸۴	۳,۰۴۹۵	۱,۴۳۳۱۲	۰,۶۰۱	۳۸۳	۰,۵۴۸
	نمره کل	۳۸۴	۲,۸۰۸۶	۰,۸۲۵۰۳	-۴,۰۳۹	۳۸۳	۰,۰۰۰
خدمات	تعداد وسایل ورزشی موجود در پارک متناسب با جمعیت منطقه می‌باشد.	۳۸۴	۲,۷۳۹۳	۱,۳۶۹۴۹	-۳,۳۱۴	۳۸۳	۰,۰۰۱
	محل قرارگیری بوفه‌های خوراکی در پارک به‌درستی طراحی و موقعیت‌یابی شده است.	۳۸۴	۲,۵۳۸۰	۱,۳۳۸۸۲	-۶,۰۰۷	۳۸۳	۰,۰۰۰
	پارک‌های منطقه از محیط مناسبی برای مطالعه برخوردار است.	۳۸۴	۲,۱۷۸۲	۱,۳۲۵۲۲	-۱۰,۷۹۴	۳۸۳	۰,۰۰۰
	طراحی زمین‌های بازی در پارک به‌صورت استاندارد صورت گرفته است.	۳۸۴	۲,۶۲۰۵	۱,۳۷۵۴۶	-۴,۸۰۳	۳۸۳	۰,۰۰۰
	پارکینگ خودرو برای پارک منطقه تعریف شده است.	۳۸۴	۲,۸۵۸۱	۱,۴۲۲۲۷	-۱,۷۳۷	۳۸۳	۰,۰۸۳
	پارک‌ها و بوستان‌های منطقه از بوفه به تعداد کافی برخوردار است.	۳۸۴	۲,۳۱۶۸	۱,۳۵۳۹۱	-۸,۷۸۳	۳۸۳	۰,۰۰۰
	درمجموع پارک‌ها و بوستان‌های منطقه شش از وضعیت مطلوبی برخوردار است.	۳۸۴	۲,۵۹۰۸	۱,۳۲۳۸۲	-۵,۳۸۱	۳۸۳	۰,۰۰۰
	نمره کل	۳۸۴	۲,۵۴۸۸	۰,۸۷۲۱۶	-۹,۰۰۵	۳۸۳	۰,۰۰۰
کیفیت فضای سبز	ترکیب و نوع گل‌ها و درختان فضای سبز منطقه متنوع و رضایت‌بخش است.	۳۸۴	۳,۷۵۵۸	۱,۱۷۳۵۶	۱۱,۲۱۰	۳۸۳	۰,۰۰۰
	توزیع و تراکم درختان موجود در پارک‌ها و بوستان‌ها به‌درستی صورت گرفته است.	۳۸۴	۳,۹۶۷۰	۱,۱۴۴۶۲	۱۴,۷۰۶	۳۸۳	۰,۰۰۰
	پارک‌ها و بوستان‌ها به‌اندازه کافی از فضای چمن‌کاری شده برخوردار هستند.	۳۸۴	۳,۸۳۵۰	۱,۱۰۳۵۰	۱۳,۱۷۱	۳۸۳	۰,۰۰۰
	نمره کل	۳۸۴	۳,۸۵۲۶	۰,۸۵۴۷۳	۱۶,۹۷۰	۳۸۳	۰,۰۰۰
مدیریت	شهرداری منطقه در بهبود و ارتقاء کیفیت پارک‌های منطقه کوشش مناسبی دارد.	۳۸۴	۲,۳۵۹۷	۱,۴۱۸۶۴	-۷,۸۵۶	۳۸۳	۰,۰۰۰

	در بهبود وضعیت پارک‌ها و بوستان‌های منطقه ارائه نظر و ایفای نقش ساکنان موردتوجه شهردار منطقه بوده است.	۳۸٤	۲,۲٤٤۲	۱,۳٤۹٤۳	-۹,۷٤۹	۳۸۳	۰,۰۰۰
	نیروی کار به‌اندازه کافی برای پارک‌ها در نظر گرفته شده است.	۳۸٤	۲,٦۹٦٤	۱,۵۳۷۵۸	-۳,٤۳۷	۳۸۳	۰,۰۰۱
	نمره کل	۳۸٤	۲,٤۳۳٤	۱,۱۹۱۳۵	-۸,۲۷۸	۳۸۳	۰,۰۰۰

شاخص‌های دارای بیشترین تأثیر در میزان رضایتمندی شهروندان

برای رتبه‌بندی وضعیت شاخص‌های مربوط به رضایتمندی شهروندان از پارک‌های منطقه از آزمون فریدمن استفاده شده است. با توجه به مقدار آمار کای دو و سطح معناداری در جدول ۵، رتبه‌بندی بین شاخص‌ها با معناست و شهروندان رتبه‌بندی متفاوتی درباره رضایت از پارک‌ها دارند.

جدول ۵: نتایج آماره آزمون جهت بررسی آزمون فریدمن

حجم نمونه	**۳۸۴**
آماره کای دو	۳۹٦,۸۸۴
درجه آزادی	٦
سطح معناداری	۰,۰۰۰

جدول شماره ٦ میانگین رتبه هر شاخص را نمایش می‌دهد. بر اساس این جدول بالاترین رتبه مربوط به متغیر کیفیت فضای سبز و پس از آن مبلمان می‌باشد. شاخص بهداشت، دسترسی، امنیت، خدمات و مدیریت در مرتبه‌های بعدی قرار می‌گیرد.

جدول ٦: آزمون فریدمن برای متغیرهای تحقیق

رتبه	شاخص	میانگین رتبه
۱	کیفیت فضای سبز	۵,۸۰
۲	مبلمان	۴,۷۲
۳	بهداشت	۴,۰۲
۴	دسترسی	۴,۰۰
۵	امنیت	۳,۲۵
٦	خدمات	۳,۱۱
۷	مدیریت	۳,۱۰

بحث

همان‌طور که پیش‌تر نیز به آن اشاره گردید عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد متنوع جامعه تأکید دارد. عدالتی که درگرو آن تمامی منابع موجود در جامعه به‌درستی توزیع‌شده و اصل برابری در آن کاملاً مشهود باشد. در این راستا جان رالز نیز که عدالت را به‌مثابه «انصاف» می‌شمارد و از آزادی برابر و فرصت‌های برابر دفاع می‌کند. از منظر نظریه برابری خواهانهٔ رالز در رابطه با عدالت توزیعی، هیچ نابرابری مجاز نیست مگر اینکه به نفع اقشار کم‌درآمد باشد و منافعی به حال پایین‌ترین سطح جامعه که فقرا باشند داشته باشد. با توجه به آنچه از نظریه جان رالز استنباط می‌شود و پژوهش حاضر نیز که عدالت توزیعی را در خصوص پارک‌های شهری مدنظر قرار داده است، در خصوص محدوده موردمطالعه پژوهش می‌توان این‌گونه

استدلال نمود که منطقه شش با جمعیتی معادل ۲۳۲۰۱۲ نفر یعنی هفت درصد از جمعیت مشهد، به‌عنوان یکی از مناطق حاشیه‌نشین این شهر شناخته می‌شود و از حیث سرانه درآمدی رتبه یازدهم را در میان ۱۳ منطقه شهرداری مشهد به خود اختصاص داده است (معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی، ۱۴۰۰)؛ بنابراین، منطقه شش از نظر درآمدی یکی از مناطق محروم مشهد به شمار می‌آید. سرانه فضای سبز این منطقه در ۱۳۹۸ش برابر با ۵,۸۵ مترمربع بوده است، درحالی‌که سرانه فضای سبز در مشهد ۱۷,۲۹ مترمربع می‌باشد و این تفاوت زیاد، نشان از وضعیت نامناسب منطقه محرومِ شش در این خصوص دارد. در رابطه با دسترسی و کیفیت پارک‌های منطقه نیز طبق نتایج حاصل از آزمون تی تست می‌توان دریافت این پارک‌ها دسترسی مناسبی ندارند و از نظر بهداشتی، خدماتی، امنیتی و مدیریتی از وضعیت مناسبی برخوردار نمی‌باشند. درمجموع، اگر از منظر نظریه رالز به وضعیت توزیع، دسترسی و کیفیت پارک‌ها و در کل، میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش نگریسته شود، می‌توان بیان داشت ضعف شدیدی در زمینه عدالت توزیعی وجود دارد. هنگامی می‌توان عادلانه بودن توزیع امکانات (در این پژوهش پارک‌ها) را پذیرفت که بیشترین برخورداری‌ها به ضعیف‌ترین و محروم‌ترین بخش جامعه اختصاص یابد و منطقه شش مشهد به‌عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. در حقیقت اگر وضعیت کنونی عدالت توزیعی به‌سان وضعیتی ناعادلانه توصیف شود، می‌توان و بایستی گام‌هایی برداشت تا با ارتقای رضایت محروم‌ترین‌ها، به‌سوی وضعیتی عادلانه‌تر گام برداشت.

نتایج این پژوهش با پژوهش‌های فصیحی و همکاران (۱۳۹۹) و فیروز و همکاران (۱۳۹۸) که عدم توزیع متوازن پارک‌ها و نیز دسترسی نامطلوب شهروندان ایلام و بناب را نتیجه گرفته‌اند؛ و نیز پژوهش حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۴) که به این نتیجه رسیدند که پارک‌های شهر آمل نامناسب توزیع شدند و نامناسب بودن الگوی پراکنش فضای سبز شهری و نیز کاهش رضایت و مراجعات مردمی به پارک‌ها را باعث شده است؛ و همچنین هرمزی و همکاران (۱۳۹۳) که عدم رضایت از کیفیت پارک‌های شهر بندرعباس و عدم رضایت شهروندان را نتیجه گرفته‌اند، هم‌راستا می‌باشد. در بین پژوهش‌های خارجی نیز نتایج این مقاله با پژوهش‌های منیرالزمان و همکاران (۲۰۲۱) در رابطه با وضعیت نامطلوب پارک‌های شهری در دمام عربستان از نظر شاخص بهداشت، امنیت و دسترسی و درنتیجه عدم رضایت شهروندان هم‌راستا می‌باشد. همچنین پژوهش تلال و همکاران (۲۰۲۱) در عدم رضایت از دسترسی شهروندان به پارک‌های شهری پورتلند و اورگان؛ پژوهش ویلیامز و همکاران (۲۰۲۰) در خصوص نابرابری بین گروه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی برای دسترسی به پارک‌های امن در ایالت متحده که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد در حال تشدید است؛ پژوهش ویو و همکاران (۲۰۲۰) که به این نتیجه رسیدند که دسترسی بیشتر به پارک با رضایتمندی مردم محله همراه است؛ پژوهش بیکر و همکاران (۲۰۱۶) که نتیجه گرفتند پارک‌ها با وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع رابطه تنگاتنگی داشته و محلات کم‌درآمد شهری از این موضوع رنج می‌برند، هم‌نظر می‌باشد. با این‌حال با پژوهش نای و همکاران (۲۰۱۳) که در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مناطق شهری با نرخ بالای فقر و نژاد سیاه‌پوست و اسپانیایی‌زبان به پارک‌ها دسترسی مطلوبی داشتند، اما از فضای سبز بسیار محدودی برخوردار بودند، مغایرت دارد و اتفاقاً شهروندان منطقه شش از کیفیت فضای سبز راضی بوده‌اند، گرچه عدم رضایت خود را از نظر دسترسی اعلام نمودند. درواقع، دسترسی مناسب به فضای سبز و پارک‌ها برای شهروندان این منطقه نسبت به کیفیت فضای سبز در اولویت قرار داشته است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی انجام شده است. به‌منظور پاسخگویی به سؤالات پژوهش، رضایتمندی شهروندان در قالب ۷ شاخص و ۳۸ گویه، در دو بعد (دسترسی و کیفیت) موردسنجش قرار گرفته است. نتایج حاصل از آزمون هر یک از شاخص‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد، شاخص مبلمان و کیفیت فضای سبز، بیشترین

میزان رضایت و شاخص‌های دسترسی، بهداشت، امنیت، خدمات و مدیریت کمترین میزان رضایت شهروندان منطقه شش را به خود اختصاص داده است. بنابراین با توجه به نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای، می‌توان فرضیه مرتبط با این بخش مبنی بر پایین بودن میزان رضایتمندی شهروندان منطقه از دسترسی و کیفیت پارک‌ها را پذیرفت. از سوی دیگر با توجه به آنچه از منظر نظریه عدالت توزیعی رالز درباره موضوع رضایتمندی شهروندان از پارک‌های منطقه شش گفته شد، می‌توان توزیع نامناسب پارک‌ها و نامناسب بودن وضعیت در دو بعد دسترسی و کیفیت که خود را در رضایتمندی پایین شهروندان نشان می‌دهد را ناعادلانه نیز تعبیر کرد. چراکه وقتی می‌توان عادلانه بودن توزیع امکانات (در این پژوهش پارک‌ها) را پذیرفت که بیشترین برخورداری‌ها به ضعیف‌ترین و محروم‌ترین بخش جامعه اختصاص یابد و منطقه شش مشهد به‌عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. ازاین‌رو، شهروندان منطقه شش نیز به‌عنوان یکی از مناطق محروم شهر مشهد، بایستی فرصت‌های برابر همگام با دیگر مناطق شهر به‌ویژه مناطق برخوردارتر داشته باشند. به‌هرحال یک نکته اساسی در نظریه رالز این است که نهادها هستند که شیوه توزیع منابع و امکانات را تعیین می‌کنند، بنابراین شهرداری بایستی نسبت به توزیع مناسب همه امکانات و خدمات در شهر حساس و کوشاتر باشد، به همان‌سان که پیشنهاد می‌شود این حساسیت در رابطه با توزیع و نیز کیفیت‌بخشی به پارک‌ها در منطقه شش نیز دنبال شود تا میزان رضایت‌مندی ساکنان این منطقه افزایش یابد.

فهرست منابع

۱. احمدی، فرزانه؛ و سید علی علوی. (۱۳۹۳). *«مدل‌سازی دسترسی به پارک‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی پارک‌های منطقه ٦ کلان‌شهر تهران»*. ***تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی***. (شماره ٣٤)، ٦٩-٨٩.

۲. امین‌نیری، بهناز؛ و همکاران. (۱۳۹٦). «تحلیل فضایی خدمات هفتگانه شهری بر اساس رویکرد عدالت توزیعی». ***دانش شهرسازی***. (شماره ۱)، ٥٥-٦٩.

۳. ایزدی، حسن؛ و زینب کرامتی. (۱۳۹۵). «بررسی وضعیت دسترسی به پارک‌های شهری و عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه کاربران: نمونه موردمطالعه شهر شیراز». **پژوهش و برنامه‌ریزی شهری**. (شماره ۲۷)، ۳۷-۵۲.

٤. آبرکار، رز. (۱۳۹۳). «بررسی توزیع فضایی-مکانی فضای سبز شهری و مکان‌یابی بهینه آن (مطالعه موردی: شهر جیرفت)». ***پایان‌نامه کارشناسی ارشد***. زاهدان: دانشکده جغرافیا.

٥. بشیریه، حسین. (۱۳۷۵). «تاریخ اندیشه سیاسی در قرن بیستم، فلسفه سیاسی جان رالز». ***اطلاعات سیاسی اقتصادی***. (شماره ۲-۱)، ٣٦-٤٣.

٦. پوراحمد، احمد؛ و همکاران. (۱۳۹۰). «بررسی نقش کیفیت محیط سکونتی در مهاجرت‌های درون‌شهری. مطالعه موردی: بافت قدیم خرم‌آباد». ***پژوهش‌های جغرافیای انسانی***. (شماره ۷۵)، ۱۷-۳٦.

۷. جعفری، فیروز؛ و همکاران. (۱۳۹۸). «تحلیل توزیع پارک‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی مطالعه موردی: شهر بناب». ***جغرافیای اجتماعی شهری***. (شماره ۱)، ۴۴-۵٦.

۸. حاتمی‌نژاد، حسین؛ و همکاران. (۱۳۹۴). «تحلیل توزیع مکانی-فضایی پارک‌های درون‌شهری آمل با رویکرد عدالت اجتماعی». ***مطالعات ساختار و کارکرد شهری***. (شماره ۲۷)، ۲۹-۵۳.

۹. داداش پور، هاشم؛ و همکاران. (۱۳۹۳). «بررسی و توزیع عادلانه خدمات شهری و الگوی پراکنش آن‌ها در شهر همدان». ***مطالعات شهری***. (شماره ۱۲)، ۳-۱۸.

۱۰. زیاری، کرامت‌الله؛ و همکاران. (۱۳۹۲). «بررسی و سنجش عدالت فضایی بهره‌مندی از خدمات عمومی شهری بر اساس توزیع جمعیت و قابلیت دسترسی در شهر بابلسر». ***تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی***. (شماره ۲۸)، ۲۱۷-۲٤۱.

۱۱. سروستانی، مهدی. (۱۳۹۱). «سنجش رضایت شهروندان ساکن شیراز از کیفیت خدمات پارک‌های شهری شیراز با استفاده از مدل تجزیه‌وتحلیل چند معیاره رضایت». ***پایان‌نامه کارشناسی ارشد***. شیراز: دانشگاه شیراز.

۱۲. شیخی، حجت؛ و همکاران. (۱۳۹۵). «ارتقاء کیفیت فضایی پارک‌های شهری به‌منظور افزایش بهره‌وری اجتماعی و پیشگیری جرائم ناهنجاری. مورد شناسی: پارک ملت شهر

ایلام». ***جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای***. (شماره ۲۱)، ۱۳۹-۱۵۲.

۱۳. علوی، علی؛ و همکاران. (۱۳۹۳). «تحلیلی از وضعیت کمی و کیفی فضای سبز شهری با تأکید بر سنجش رضایتمندی ساکنین شهر نظرآباد». ***معماری و شهرسازی***. (شماره ۴)، ۳۱-۴۲.

۱۴. فصیحی، حبیب اله؛ و همکاران. (۱۳۹۹). «تحلیل دسترسی به بوستان‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی. نمونه مطالعه: شهر ایلام». ***برنامه‌ریزی فضایی***. (شماره ۲۷)، ۱۰۵-۱۱۸.

۱۵. قبادی، نسرین. (۱۳۹۱). «بررسی توزیع نابرابری توزیع پارک‌ها در بین مناطق شهری تهران بر اساس شاخص تایل». ***نشریه برنامه‌ریزی فضایی***. (شماره ٤)، ۱۳۳-۱٤٤.

١٦. قلیج، وهاب. (٢٠١٠). «معیارهای عدالت توزیعی مقایسه تطبیقی دیدگاه‌های جان رالز و شهید مطهری». ***مطالعات اقتصاد اسلامی***. (شماره ١)، ١٤٥-١٦٣.

۱۷. کلی، ارین؛ و جان راولز. (۱۳۹۴). ***عدالت به‌مثابه انصاف: یک بازگویی***. ترجمه عرفان ثابتی. تهران: ققنوس.

۱۸. محمدی حمیدی، سمیه؛ و همکاران. (۱۳۹۵). «بررسی و تحلیل فضایی توزیع و دسترسی به خدمات عمومی شهری موردمطالعه: خدمات آموزشی مقطع راهنمایی شهر میاندوآب». ***آمایش جغرافیایی فضا***. (شماره ۲۱)، ۱۲۵-۱۴۰.

۱۹. ناصر، مریم؛ و اصغر محمدی. (۱۳۹۵). «ارزیابی میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت پارک‌های درون‌شهری (مطالعه موردی: پارک‌های شهر اهر)». ***مطالعات مدیریت شهری***. (شماره ٢٦)، ٤٣-٥٦.

۲۰. هاروی، دیوید. (١٣٧٦) ***عدالت اجتماعی و شهر***. ترجمه فرخ حسامیان و همکاران. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.

۲۱. هرمزی، ملیحه؛ و همکاران. (۱۳۹۳). «بررسی رضایت شهروندان از پارک‌ها و فضاهای سبز شهری مطالعه موردی: دو پارک در بندرعباس». ***مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی پایداری در معماری و شهرسازی***. مصدر: دبیرخانه کنگره بین المللی پایداری در معماری و شهرسازی.

۲۲. هزارجریبی، جعفر. (۱۳۹۰). «بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران)». ***جامعه‌شناسی کاربردی***. (شماره ۲۲)، ٤۱-٦۲.

25. Bakar, N. A. (2016). “Access to parks and recreational opportunities in urban low-income neighbourhood”. ***Procedia-social and behavioral sciences***. (vol 234), 299-308.

26. Basu, S; and H. Nagendra. (2021). “Perceptions of park visitors on access to urban parks and benefits of green spaces”. ***Urban Forestry & Urban Greening***. (vol 57), 1-13.

27. Huang, Z. (2015). “Home ownership and residential satisfaction: Evidence from Hangzhou, China”. ***Habitat International***. (vol 49), 74-83.

28. Kaczynski, A. T. (2020). “ParkIndex: Validation and application of a pragmatic measure of park access and use”. ***Preventive medicine reports***. (vol 20), 1-8.

29. Lau, J. C; and C. C. Chiu. (2003). “Accessibility of low-income workers in Hong Kong”. ***Cities***. (vol 2o), 197-204.

30. Liu, R; and J. Xiao. (2021). “Factors Affecting Users’ Satisfaction with Urban Parks through Online Comments Data: Evidence from Shenzhen, China”. ***International Journal of Environmental Research and Public Health***. (vol 18), 1-22.

31. Mahmud, Shoaib. (2018). “Evaluating student accessibility to public parks using objective and subjective measures: A case of Ames, Iowa”. ***Master Theses***. Ames: Community and Regional Planning.

32. Maniruzzaman, K. M. (2021). “An analysis of residents’ satisfaction with attributes of urban parks in Dammam city, Saudi Arabia”.

Ain Shams Engineering Journal. (vol 12), 3365-3374.

33. Park, K. (2017). "Psychological park accessibility: a systematic literature review of perceptual components affecting park use". ***Landscape research***. (vol 42), 508-520.
34. Pasaogullari, N; and N. Doratli. (2004). "Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta". ***Cities***. (vol 21), 225-232.
35. Sandel, M. (2016). "Justice, what do we deserve?". Lectures 15 & 16. Harvard University. https://scholar.harvard.edu/sandel/justice.
36. Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2017). "Distributive Justice", https://plato.stanford.edu/entries/justice-distributive/
37. Talal, M. L; and M. V. Santelmann. (2021). "Visitor access, use, and desired improvements in urban parks". ***Urban Forestry & Urban Greening***. (vol 63),1-14.
38. Wen, M. (2013). "Spatial disparities in the distribution of parks and green spaces in the USA". ***Annals of Behavioral Medicine***. (vol 45), 18-27.
39. Williams, T. G. (2020). "Parks and safety: A comparative study of green space access and inequity in five US cities". ***Landscape and urban planning***. (vol 201), 2-18.
40. Wu, W. (2020). "Contextualized effects of Park access and usage on residential satisfaction: A spatial approach". ***Land Use Policy***. (vol 94), 1-9.
41. URL1: https://zone.mashhad.ir/fa